

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВІСНИК

ЖИТОМИРСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Випуск 4 (95)

Науковий журнал,
заснований у серпні 1998 року

Бид-во ЖДУ ім. І. Франка
Житомир
2018

*Видатися за рішенням вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 4 від 30.11.2018 року).*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: доктор біологічних наук, професор **Галина Киричук**
Відповідальний редактор: доктор педагогічних наук, професор **Наталія Сейко**
Відповідальний секретар: **Наталія Бірук**

Міжнародна редакційна колегія:

Барбара Адамчик, доктор гуманістичних наук у галузі педагогіки, ад'юнкт (Республіка Польща);
Пшемислав Зюлковський, доктор гуманістичних наук у галузі педагогіки, ад'юнкт (Республіка Польща);
Тадеуш Левовицький, доктор габілітований, професор (Республіка Польща);
Стефан Мешальський, доктор габілітований, професор (Республіка Польща).

Редакційна рада:

Олена Антонова, доктор педагогічних наук, професор;
Іван Бех, доктор психологічних наук, професор, академік НАН України;
Григорій Васянович, доктор педагогічних наук, професор;
Світлана Вітвицька, доктор педагогічних наук, професор;
Олександр Вознюк, доктор педагогічних наук, доцент;
Олександра Дубасенюк, доктор педагогічних наук, професор;
Іван Ковбальчук, доктор педагогічних наук, доцент;
Ольга Пляхотнік, доктор педагогічних наук, професор;
Наталія Сейко, доктор педагогічних наук, професор;
Ніна Сидорчук, доктор педагогічних наук, доцент.

Свідоцтво Державної реєстраційної служби України КВ № 20016-98161П від 28.05.2013 р.

Наукове періодичне видання

Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. Педагогічні науки [гол. ред. Г. Є. Киричук, відп. ред. Н. А. Сейко] – Житомир : Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 2018. – Вип. 4 (95). – 255 с.

ВІСНИК ЖИТОМИРСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Журнал "Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка" внесено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з педагогіки – наказ МОН України № 1328 від 21 грудня 2015 р.

**Журнал індексується в таких наукометричних базах:
Index Copernicus, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory та CiteFactor**

Сайт видання: <http://visnyk.zu.edu.ua>

Макетування: Вакалюк Г.А.
Коректор: Примак О.В.

В усіх статтях збережено орфографію та пунктуацію авторів

Підписано до друку 26.12.2018 р. Формат 60x90/8. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Ум. друк арк. 319. Обл.-вид. арк. 286. Тираж 300. Замовлення 104.

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ЖС №10 від 07.12.04 р.
електронна пошта (E-mail): zu@z.zu.edu.ua
Україна 10008, м. Житомир, вул. В. Бердичівська, 40. тел. (0412)431195, 431417

Ministry of Education and Science of Ukraine
Zhytomyr Ivan Franko State University

ZHYTOMYR
IVAN FRANKO
STATE UNIVERSITY
JOURNAL

PEDAGOGICAL SCIENCES

Volume 4 (95)

Scientific journal,
founded in August 1998

Zhytomyr Ivan Franko State University Press
Zhytomyr
2018

Сторожук А. І. Родинно- та суспільно-добуткові пісні Східного Поділля як засіб формування самосвідомості особистості	208
Удич З. І. Інклюзивна освіта – перспективний напрям розвитку науково-педагогічних шкіл в Україні	213
Федорець В. М. Концептуалізація дисциплінарно-методологічної матриці розвитку здоров'язберезувальної компетентності вчителя фізичної культури в умовах післядипломної освіти	220
Шліхта Г. О. Методологія побудови системи регламентуючої документації у закладах вищої освіти на основі процесного підходу до управління.....	230
Ягупов В. В., Бекірова А. Р. Проблема суб'єктності вчителів та учнів у польській педагогічній науковій школі.....	236
Ярошенко С. Г., Блажко О. А. Дослідницький потенціал наукової школи вченого: становлення, розвиток, здобутки.....	243
Яценко С. Л. Арт-терапія як засіб гармонізації професійного середовища викладача закладу вищої освіти	248

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА – ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ШКІЛ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто основні передумови становлення нової науково-педагогічної школи інклюзивної освіти; з'ясовано основні ознаки, яким вона має відповідати; обґрунтовано осцільність функціонування досліджуваної школи на базі вищого навчального закладу; обумовлено полісуб'єктність даної школи; визначено принципи функціонування науково-педагогічної школи з інклюзивної освіти та її функції; виділено негативні чинники, які гальмують процес становлення нових науково-педагогічних шкіл в Україні; запропоновано основні завдання щодо подальшого становлення науково-педагогічної школи інклюзивної освіти.

Ключові слова: інклюзивна освіта, науково-педагогічна школа; інклюзивно-ресурсний центр.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Вхідження України до загальноєвропейського освітнього простору спонукає реформувати освітню галузь відповідно до сучасних тенденцій. Однією із таких стала нова форма навчання – інклюзивна. Загалом, інклюзивна освіта не є новим поняттям. У багатьох країнах вона активно впроваджується впродовж останніх п'яти десятиріч і має позитивні результати. Беручи їх до уваги, а також запити українського суспільства щодо освіти осіб із інвалідністю та іншими особливими потребами, на сьогоднішній день прийнято ряд законодавчих актів, які регулюють питання інклюзивної освіти. У свою чергу, це призвело до розширення тематики наукових досліджень, удосконалення едукативного процесу, підготовки як викладачів вищої освіти, майбутніх учителів, так і тих, хто вже працює у сфері освіти; створення нових форм надання психолого-педагогічного супроводу осіб з інвалідністю та підвищення кваліфікації фахівців.

У зв'язку із цим виникає потреба у становленні науково-педагогічної школи нової формації, яка б очолила процес впровадження інклюзивної освіти. Перший досвід, усвідомлення перспектив, наявні ресурси вже сьогодні дозволяють говорити про перший етап її формування.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми свідчить, що дане питання не є новим як для українських науковців, так і для дослідників на пострадянському просторі. Вважаємо, що серед вітчизняних учених найбільш ґрунтовно дану тему у різний час дослідили: С. Гончаренко, Ю. Храмов, Є. Хриков. Різним аспектам функціонування наукових та науково-педагогічних шкіл присвячені праці: В. Олійника (науково-педагогічні школи у післядипломній педагогічній освіті); Л. Ляховської, В. Обозного, О. Усенко, М. Хоружого (у закладах вищої освіти); О. Антонової, Т. Гуменникова, М. Скрипник (вплив на підготовку фахівців); В. Андрейцева (організаційні питання функціонування); А. Бойка, О. Гнізділової, О. Дубасенюк (наукові школи у педагогіці); С. Золотухіної (виховний вплив науково-педагогічної школи) та ін. Загалом, продовж останніх років дослідження феномену наукових шкіл починає посідаги одне із провідних місць у наукових дослідженнях, що свідчить про їх актуальність у розвитку науки та практики. Натомість, досліджень, присвячених виникненню та актуальності на сучасному етапі розвитку освіти нових науково-педагогічних шкіл (зокрема інклюзивного спрямування), ми не віднайшли.

Мета – визначити особливості становлення та перспективи розвитку науково-педагогічної школи з впровадження інклюзивної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Насамперед відзначимо, що ми не ставимо собі за мету остаточно розв'язати багаторічну дискусію щодо сутності, класифікації, структури, ролі, етапності розвитку науково-педагогічної школи (чи будь-якої іншої форми неформального наукового співтовариства), критеріїв оцінки її ефективності чи надати відповідну уніфіковану модель. Оскільки погоджуємося із В. Андрейцевим та С. Гончаренком, що саме відсутність єдиних формалізованих вимог та різноманітність підходів до розуміння і функціонування наукових формацій не обмежує, а навпаки, сприяє творчому розв'язанню поставлених цілей. Щоправда, нам вдалося віднайти так звані "Положення наукових шкіл", які прийняті різними вищими навчальними закладами в Україні. Аналіз цих документів лише підтверджує попередню тезу, скільки у них закладені різні вимоги щодо формування і функціонування цих шкіл, а також критерії оцінки діяльності тощо.

Натомість, ми спробуємо на основі загально визнаних ознак з'ясувати чи може проблема інклюзивної освіти сприяти становленню нової науково-педагогічної школи.

Насамперед зазначимо, що наразі існує декілька дефініцій, якими у літературі окреслюють неформальне об'єднання дослідників довкола спільної мети науково-педагогічної діяльності. Найчастіше це "наукова школа", "науково-педагогічна школа", "науково-освітня школа". До визначальних функцій наукового співтовариства відносять не лише виробництво наукових знань, але й їх поширення та підготовка обдарованих фахівців. Звідси випливає, що будь-яке об'єднання науковців, для якого характерна спадкоємність і яке реалізовує освітню функцію є науково-педагогічною школою. Вважаємо, що найбільш ґрунтовно поняття "науково-педагогічна школа" розкрито у працях О. Гнізділової: "неформальне інтелектуальне об'єднання декількох поколінь педагогів-науковців, що характеризується суттєвими тематично спільними науковими доробками як лідера, так і членів наукової школи, які є викладачами вищих педагогічних навчальних закладів і здійснюють науково предметну підготовку спеціалістів і кадрів вищої кваліфікації за програмами вузівської і післявузівської професійної освіти, активно впроваджують результати власних фундаментальних і прикладних досліджень у навчально-виховний процес і в педагогічну практику" [3: 80].

Необхідно також зазначити, що найчастіше об'єктом сучасних досліджень виступають такі українські науково-педагогічні школи як: застосування синергетичного підходу до дослідження педагогічних явищ, до реформування освітніх систем; електронного дистанційного навчання; соціальної педагогіки як міжгалузевої галузь педагогіки і соціології; педагогічної майстерності; міжпредметної інтеграції; управління соціальними системами; з дослідження проблем педагогічної творчості й технологій у неперервній професійній освіті; професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів; мистецької освіти; дистанційного навчання та організації кредитно модульної системи навчального процесу у системі післядипломної педагогічної освіти та ін. [4]. Досвід їх діяльності, а також ретроспективний аналіз функціонування подібних шкіл у ХХ ст. дали можливість визначити загальні ознаки, притаманні даній формі творчої співдії дослідників. Опираючись на ці ознаки пропонуємо розглянути процес становлення в Україні нової науково-педагогічної школи інклюзивної освіти і спрогнозувати подальший її розвиток.

Серед передумов становлення науково-педагогічної школи, яка б досліджувала та впроваджувала принципи інклюзії в освіту України виділяємо: інтеграційні освітні процеси; удосконалення нормативно-правової бази освітньої галузі; запит суспільства на якісну освіту; рівень розвитку медичної галузі; прогресивний розвиток технологій; зарубіжний досвід інклюзивної освіти.

Так, у період кін. ХХ – поч. ХХІ ст. освіта на рівні національної та міжнародної політики стає пріоритетною галуззю. У першу чергу, це пов'язано із тим, що вона, перетворившись на продуктивну силу, дедалі більшою мірою визначає успішність націй та цілих регіонів у конкурентній боротьбі за виживання. На філософію освіти активно також починає впливати трансформація загальнолюдських цінностей, завдяки яким люди із інвалідністю отримують можливість стати повноправними членами суспільства. Ідеї рівності, доступності, свободи вибору проникають у всі сфери життя, стають основою ідей інклюзії і відображаються у міжнародних нормативно-правових актах.

До нині Україною підписано та ратифіковано ряд міжнародних документів, які визначають напрями реформування національної освітньої системи. Серед них: Всесвітня Декларація прав людини (1948 р.), Конвенція про права дитини (1989 р.), Всесвітня декларація "Освіта для всіх" (1990 р.), Саламанська Декларація (1994 р.), Програма дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами (1994 р.), Дакарська Декларація (2000 р.), Конвенція про права осіб з інвалідністю (2006 р.) та ін. Ці документи стали підґрунтям прийняття нових законодавчих та нормативно-правових актів, які відображають ідеї інклюзії та закріплюють обов'язковість втілення її принципів в освітнє середовище. З метою особливими освітніми потребами відбувається удосконалення нормативно-правової бази освітньої галузі. Зокрема питання інклюзивної освіти включені у новий Закон Про освіту (2018 р.); у Укази Президента: Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями (2011 р.), Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини (2015 р.); Накази Міністерства освіти і науки України: Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання (2010 р.), Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання (2014 р.), Положення про інклюзивно-ресурсний центр (2017 р.) та ін. Законотворчий процес щодо інклюзивної освіти особливо плідним виявився у 2018 р., коли Міністерство освіти і науки України періодично виносить на громадське обговорення та приймає нормативно-правові акти, які покликані регулювати впровадження інклюзії у систему освіти (Накази: Про утворення робочої групи з питань удосконалення нормативно-правового забезпечення інклюзивної освіти, Порядок створення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти, Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти, Деякі питання комплексної оцінки розвитку дітей з особливими освітніми потребами; а також ухвалено Закон "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг" (№ 8556 від 6.09.18 р.) та ін. Таким чином, наявна нормативно-правова база України у сфері інклюзивної освіти сприяє становленню нової

науково-педагогічної школи, яка б здійснювала науково-практичну діяльність, спрямовану на впровадження інклюзії в освіту.

Запит суспільства на якісну освіту в широкому значенні передбачає формування в особистості життєвих та фахових компетентностей відповідно до її індивідуальних особливостей. Однак, аналіз недостатня соціалізація та профорієнтація учнів з інвалідністю, нездатність класичної системи освіти забезпечити гармонійний розвиток не лише учнів з інвалідністю, але й тих, хто має інші освітні потреби (належить до національних меншин, є переселенцями із зони бойових дій, є обдарованими чи педагогічно занедбаними ін.). Натомість, як демонструє багаторічний зарубіжний досвід, пропонується інклюзивна освіта здатна дещо змінити ситуацію. Залишається лише адекватно впроваджувати її в національну освітню галузь. Вважаємо, що здійснити це без наукового супроводу буде вкрай складно.

Сучасний рівень розвитку медицини дозволяє вже на ранніх етапах виявити порушення у психофізичному розвитку особистості, підібрати ефективне лікування, розробити оптимальну програму реабілітації чи корекції розвитку. Усі ці заходи спрямовані на те, щоб мінімізувати можливі обмеження у самореалізації особистості та адаптувати її до самостійного життя. Останнє можливе ще за умови активної інтеграції даної особистості у соціум. І основним засобом у цьому виступає освіта.

Прогресивний розвиток інформаційних технологій вже сьогодні створив умови для виникнення нових підходів до організації едукативного процесу, залучення до нього як асистента учителів, так і асистента дитини (Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 1/9-675 від 25.09.12 р., Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг" (№ 8556 від 6.09.18 р.), застосування у навчальному процесі нових технічних засобів та програм, завдяки чому уможлиблюється спільне навчання учнів з типовим психофізичним розвитком та інвалідністю (чи іншими порушеннями).

Крім цього, технології сприяли підвищенню мобільності осіб із інвалідністю шляхом удосконалення та винайдення принципово нових компенсаторних та допоміжних засобів. Перші повністю (або в значній мірі) компенсують втрачені чи ослаблені функції організму і якими споживач вимушений користуватись постійно, та без яких неможливе (значно ускладнене) пересування, сприйняття зовнішньої (сенсорної) інформації чи здійснення інших соціальних функцій. А другі – це засоби, які необхідні користувачу для спрощення процесу самообслуговування, або з метою підвищення безпеки та комфорту при переміщенні чи здійсненні інших соціальних функцій.

Зарубіжний досвід інклюзивної освіти стає предметом українських досліджень близько десяти років тому. Він виявився важливим для розуміння інклюзії в освіті, оскільки країни Західної Європи, Північної Америки впроваджувати її розпочали більше сорока років тому. Вважаємо, що вперше найбільш повно це питання розкрито у монографії А. Колупаєвої [8]. Подальші наукові розвідки підтверджують тезу: кожна національна система, у силу своїх особливостей та потенціалу, розуміння суті інклюзивної освіти, соціально-економічного та політичного становища країни по-різному підходила до процесу реформування спеціальної освіти та впровадження інклюзивної. Тому, очікування того, що можна взяти досвід однієї держави і впровадити в українську освітню галузь, є марним. Крім наукового вивчення та обґрунтування інклюзивної освіти вагому роль у поширенні інклюзивних цінностей в суспільстві відіграють так звані "іноземні агенти змін". Цим поняттям охоплюємо усіх зарубіжних фахівців, які, маючи досвід в інклюзивній освіті, роботі із людьми з інвалідністю, проводять в Україні спеціалізовані тренінги, семінари, зустрічі, а також благодійні фонди, що фінансують відповідні проекти. Таким чином, зазначені передумови сприяли поширенню ідей та цінностей інклюзії в освіті, появі нових затребуваних напрямів прикладних наукових досліджень.

Вважаємо за доцільне нагадати, що розглядати інклюзивну освіту лише в контексті надання освітніх послуг особам з інвалідністю – помилка. У документах ЮНЕСКО про інклюзивне навчання наголошується, що воно стосується всіх учнів, з фокусом на тих, хто зазнав освітню сегрегацію (діти з чи потребує додаткового соціального та / або психолого-педагогічного чи соціального супроводу (діти з інвалідністю, діти-переселенці із зони бойових дій, представники національних меншин, обдаровані та педагогічно занедбані діти, неповнолітні батьки та ін.) [9].

Ю. Сурмін запропонував ознаки наукової школи розділяти на формальні та неформальні. Розширюючи його напрацювання визначаємо такі основні ознаки, які є актуальними для науково-педагогічної школи інклюзивної освіти: *формальні* (актуальна і єдина тематика досліджень науковців, її практична значущість; наявність лідера; висока продуктивність школи (значна чисельність успішно захищених дисертацій, наукової та навчально-методичної літератури); наявний власний категоріально-понятійний апарат; високий індекс цитування робіт; підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації; підвищення наукової кваліфікації учасників школи; наявність щонайменше три покоління дослідників; засновник школи – його послідовник – учні послідовника; широта проблемно-тематичного, географічного та хронологічного діапазонів функціонування наукової школи; активна педагогічна діяльність; наявність патентів, сертифікатів, дипломів; залучення до співпраці фахівців інших галузей;

офіційне визнання державою важливості наукових досліджень наукової школи) та *неформальні* (визнання та високий авторитет лідера школи у науковій спільноті; самоідентифікація дослідників як представників певної школи; ефективна система комунікації членів школи; панування у колективі атмосфери творчості, новаторства, відкритості для дискусій; опір у діяльності на принципи наукової етики; інформованість суспільства про результати діяльності науково-педагогічної школи; громадське визнання даного співтовариства як наукової школи та з боку інших наукових співтовариств) [10]. Перераховані ознаки є предметом дискусій у науковому середовищі і потребують в майбутньому уточнення.

Відповідно до цих ознак стверджувати, що в Україні вже є остаточно сформована науково-педагогічна школа інклюзивної освіти ще зарано. Але ми вже спостерігаємо нарощення наукового потенціалу у вигляді захищених докторських та кандидатських робіт на тематику інклюзивної освіти (О. Бородіна, Л. Будяк, Г. Давиденко, І. Демченко, І. Кузава, І. Луценко, Л. Перхун, Л. Полівко, К. Польгун, О. Федоренко, О. Ферт, М. Чайковський, З. Шевців та ін.), затверджених тем у бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень НАПН України у галузі освіти, педагогіки, психології, а також появи монографій, посібників та чисельних наукових статей та тему інклюзивної освіти.

Попередній аналіз діяльності українських науково-педагогічних шкіл, здійснений Є. Хриковим, свідчить, що більшість із них функціонує на базі закладів вищої освіти. І це не дивно, оскільки саме вони здійснюють підготовку та підвищення кваліфікації учителів, їх асистентів, науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, мають широкі можливості щодо практичного впровадження наукової роботи. Перед сучасними вищими педагогічними навчальними закладами стоїть виклик швидкої переорієнтації підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивної світи, а також створення умов для отримання фаху абітурієнтами з інвалідністю та іншими особливими потребами. У цих умовах постання науково-педагогічної школи інклюзивної освіти є одним із пріоритетів Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. З цією метою здійснено ряд заходів: викладачами кафедри педагогіки та менеджменту освіти обгрунтовано та впроваджено до навчального процесу нової навчальної дисципліни "Основи інклюзивної освіти", забезпечено студентів та магістрів необхідною навчально-методичною літературою [6]; розширено навчальну дисципліну "Педагогіка" змістовним модулем з інклюзивної освіти; при кафедрі функціонує студентська науково-проблемна група "Інклюзія в освіті", викладачами здійснюються наукові розвідки; створено у системі дистанційного навчання інформаційно-ресурсного курсу "Інклюзивна освіта" для викладачів університету. Крім цього, на базі університету утворено структурний підрозділ "Інклюзивно-ресурсний центр". Визначальною метою якого є сприяння впровадженню цінностей інклюзивної освіти та створення умов доступності до освіти абітурієнтам із інвалідністю.

Передбачаємо, що науково-педагогічна школа інклюзивної освіти матиме успіх за умови широкого кола її суб'єктів. Адже інклюзивна освіта виступає міжгалузевим напрямком педагогіки, психології, соціології і медицини. Тому цілком доцільно залучати до діяльності науково-педагогічної школи фахівців інших галузей. Це не лише збагатить науково-дослідний інструментарій, але дозволить експериментально перевіряти та застосовувати отримані результати на практиці. Основними суб'єктами такої школи виступають дослідники, викладачі, студенти, здобувачі наукових ступенів. Важливими у реалізації завдань школи є також представники інклюзивно-ресурсних центрів та центрів сприяння інклюзивній освіті, які лише зараз проходять процес становлення. А також представники сімей, де є діти із інвалідністю (іншими особливими потребами), члени громадських організацій, у яких накопичений значний досвід роботи із людьми з інвалідністю. Без тісної співпраці між ними не можлива результативна діяльність даної школи.

До основних принципів функціонування науково-педагогічної школи з інклюзивної освіти відносимо: принцип єдності освітньої і дослідницької функцій; критичного підходу до результатів досліджень попередників; зв'язку із практикою; відкритості; системності; цілісності; інноваційної діяльності; наукової рівності ідей членів школи (врахування змісту, а не статусу члена школи); плюралізм. Не менш важливими для позитивного мікроклімату у даній школі є принципи, виділені О. Гнізділовою: свободи наукової творчості вчених та їх об'єднання в наукові школи; добровільності об'єднання вчених у наукові творчі колективи; самоврядування наукових шкіл як самоорганізованих структур; нестворення органів самоврядування у творчий процес наукових досліджень; колективності виконання фундаментальних та прикладних наукових досліджень; вільного вибору вченими форм та методів наукових досліджень, презентації їхніх результатів [3: 80]. Також важливим для розвитку наукової школи, її авторитету є дотримання принципів академічно доброчесності.

Очікується, що завданнями досліджуваної школи стануть: наукове обгрунтування інклюзивної освіти, підготовка наукових кадрів, збагачення методології едукативного процесу, створення розгалуженої системи підтримки педагогів та інших фахівців, які працюють в умовах інклюзії, налагодження взаємодії різних інституцій, формування суспільної думки щодо освітніх інновацій.

На основі цих завдань виокремлюємо основні функції науково-педагогічної школи з інклюзивної освіти: *формувальна* (спрямована на розвиток у дослідників школи необхідних умінь та навичок, методів досліджень, їх професійний саморозвиток, участь у різних заходах з підвищення кваліфікації; підвищення авторитету науки); *відтворення* (підготовка науково-педагогічних кадрів); *дослідницька* (генерування нових наукових ідей, концепцій, теорій, напрямів, генерація нових знань); *освітня* (інтеграція наукових напрацювань школи у практику; підготовка майбутніх учителів, підвищення їх кваліфікації); *інформаційна* (інформування громадськості, наукової спільноти про результати діяльності, досягнення); *комунікативна* (налагодження системи комунікації між членами школи та з її опонентами); *аксіологічна* (побудова взаємодії учасників школи, їх діяльності відповідно до науково-етичних, педагогічних норм та загальнолюдських цінностей); *консультативна* (надання консультацій фахівцям, які працюють в умовах інклюзивної освіти); *координаційна* (координування взаємодії різних суспільних та державних інституцій, залучених до освітнього процесу; налагодження співпраці із зарубіжними науковими школами які розробляють питання інклюзії в освіті); *ресурсна* (накопичення наукової, навчально-методичної продукції членів школи; необхідного наявність матеріально-технічного забезпечення).

До гальмівних чинників становлення науково-педагогічних шкіл в Україні, зокрема інклюзивної освіти, відносимо: загальне падіння рівня гуманітарних наук; ізоляваність наукових шкіл; домінування кількісного та статусного показників у вимогах до оформлення науково-педагогічної школи; домінування індивідуальної наукової роботи над колективною; відсутність налагодженої співпраці із зарубіжними науковими школами; не виправдані ризики освітньої реформи та ін.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Аналіз проблеми становлення науково-педагогічної школи з інклюзивної освіти в Україні дозволяє зробити висновок, що ті передумови, які склалися сьогодні, наявний науково-педагогічний потенціал і актуальність проблеми інклюзивної освіти сприяють становленню на базі вищих навчальних закладів нових науково-педагогічних шкіл. Колектив такої наукової спільноти має усвідомлювати насамперед завдання, які стоять перед ними, принципи, на яких має базуватися їх діяльність, а реалізація ними таких функцій як формувальної, відтворення, дослідницької, освітньої, ресурсної, інформаційної, комунікативної, аксіологічної, консультативної, координаційної сприятиме становленню науково-педагогічної школи. Особливістю досліджуваної школи стане також її полісуб'єктність. Найближчими завданнями зі становлення науково-педагогічної школи з інклюзивної освіти, зокрема на базі ТНПУ ім. В. Гнатюка, визначаємо: необхідність об'єднання наукових зусиль учених, які досліджують питання інклюзії в освіті, зацікавлення цією тематикою молодого покоління дослідників; визначення лідера школи; залучення фахівців інших спеціальностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- Гнізділова О. Ідентифікація феномену "Науково-педагогічна школа" / О. Гнізділова // Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 60. – С. 76–84.
- Скрипник М. Рецепція ідей українських науково-педагогічних шкіл у теорію і практику професійного розвитку фахівців / М. Скрипник // Післядипломна освіта в Україні. – 2016. – № 2. – С. 10–16.
- Удич З. І. Основи інклюзивної освіти : [навчально-методичний посібник] / З. І. Удич. – Тернопіль : КіЦ "ПРИНТ-ОФІС", 2015. – 378 с.
- Колунаєва А. А. Інклюзивна освіта : реалії та перспективи : [монографія] / А. А. Колунаєва. – К. : "Самміт-Книга", 2009. – 272 с.
- The Open File on Inclusive Education [Електронний ресурс]. – Paris : UNESCO, 2001. – 146 p. – Режим доступу : <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001252/125237ec.pdf>.
- Бойченко М. Наукові школи в сучасній вітчизняній філософії : у світлі зміни філософських поколінь / М. Бойченко // Філософська думка. – 2015. – № 3. – С. 46–61.
- Хриков Є. М. Чинники розвитку науково-педагогічних шкіл в Україні / Є. М. Хриков // Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи : зб. наук. праць. – Житомир : Вид.-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2012. – С. 69–76.
- Удич З. І. Основи інклюзивної освіти: Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни / З. І. Удич. – Тернопіль : КіЦ "ПРИНТ-ОФІС", 2015. – 143 с.
- Удич З. І. Інклюзивна освіта : практикум для студентів педагогічних спеціальностей / З. І. Удич. – Тернопіль : КіЦ "ПРИНТ-ОФІС", 2016. – 141 с.
- Положення про інклюзивно-ресурсний центр Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tnpu.edu.ua/about/public_inform/upload/2018/polozhennia_pro_resursnyi_tsentr_inkluzivnoi_osvity.pdf.

REFERENCES (TRANSLATED&TRANSLITERATED)

- Hnizdilova O. Identifikatsiia fenomenu "Naukovo-pedahohichna shkola" [Identification of the Phenomenon "Scientific-Pedagogical School"] / O. Hnizdilova // Pedahohichni nauky [Pedagogical Sciences]. – 2014. – Vyp. 60. – S. 76–84.

2. Skrypnyk M. Retseptsiia idei ukrains'kykh naukovo-pedahohichnykh shkil u teoriyu i praktyku profesiinoho rozvytku fakhivtsiv [Reception of the Ideas of Ukrainian Scientific and Pedagogical Schools in the Theory and Practice of Professional Development of Specialists] / M. Skrypnyk // *Pisliadyplomna osvita v Ukraini* [Postgraduate Education in Ukraine]. – 2016. – № 2. – S. 10–16.
3. Udych Z. I. Osnovy inkliuzyvno i: navchal'no-metodychnyi posibnyk osvity [Fundamentals of Inclusive Education] / Z. I. Udych. – Ternopil' : KITs "PRINT-OFFS", 2015. – 378 s.
4. Kolupaieva A. A. Inkliuzyvna osvita : realii ta perspektyvy [Inclusive Education : Realities and Perspectives] : [monohrafiia] / A. A. Kolupaieva. – K. : "Sammit-Knyha", 2009. – 272 s.
5. The Open File on Inclusive Education [Elektronnyi resurs]. – Paris : UNESCO, 2001. – 146 p. – Rezhym dostupu : <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001252/125237eo.pdf>.
6. Boichenko M. Naukovi shkoly v suchasni vitchyzniani filozofii: u svitli zminy filozofskykh pokolin' [Scientific Schools in Modern National Philosophy: in the Light of the Change of Philosophical Generations] / Boichenko M. // *Filosof's'ka dumka* [Philosophical Idea]. – 2015. – № 3. – S. 46–61.
7. Khrykov Ye. M. Chynnyky rozvytku naukovo-pedahohichnykh shkil v Ukraini [Factors of Development of Scientific and Pedagogical Schools in Ukraine] / Khrykov Ye. M. // *Stanovlennia i rozvytok naukovo-pedahohichnykh shkil: problemy, dosvid, perspektyvy* : zb. nauk. prats [Formation and Development of Scientific and Pedagogical Schools: Problems, Experience, Perspectives: a Collection of Scientific Works] / za red. V. Kremenia, T. Levovytskoho. – Zhytomyr : Vyd.-vo ZHDU im. Ivana Franka, 2012. – S. 69–76.
8. Udych Z. I. Osnovy inkliuzyvnoi osvity: Metodychni rekomendatsii do vyvchennia navchal'noi dystsypliny [Fundamentals of Inclusive Education: Methodical Recommendations for the Study of the Discipline] / Z. I. Udych. – Ternopil' : KITs "PRINT-OFFS", 2015. – 143 s.
9. Udych Z. I. Inkliuzyvna osvita : praktykum dlia studentiv pedahohichnykh spetsial'nostei [Inclusive Education : a Workshop for Students of Pedagogical Specialties] / Z. I. Udych. – Ternopil' : KITs "PRINT-OFFS", 2016. – 141 s.
10. Polozhennia pro inkliuzyvno-resursnyi tsentr Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universyietu im. Volodymyra Hnatiuka [Regulations on Inclusive and Resource Center of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://tnpu.edu.ua/about/public_inform/upload/2018/polozhennia_pro_resursnyi_tsentr_inkliuzyvnoi_osvity.pdf.

Удыч З. И. Инклюзивное образование – перспективное направление развития научно-педагогических школ в Украине.

В статье рассмотрены основные предпосылки становления новой научно-педагогической школы инклюзивного образования; выяснены основные признаки, которым она должна соответствовать; обоснована целесообразность функционирования исследуемой школы на базе высшего учебного заведения; обусловлено полисубъектность данной школы; определены принципы функционирования научно-педагогической школы по инклюзивному образованию и ее функции; выделены негативные факторы, которые тормозят процесс становления новых научно-педагогических школ в Украине; предложены основные задачи по дальнейшему становлению научно-педагогической школы инклюзивного образования.

Ключевые слова: инклюзивное образование, научно-педагогическая школа: инклюзивно-ресурсный центр.

Udych Z. I. Inclusive Education – Perspective Direction of Scientific and Pedagogical Schools Development in Ukraine.

Today, significant reforms are taking place in the Ukrainian education system. They intend to take it out of crises, maximally push it closer to the European standards, and make it competitive in the international market of educational services. Inclusive direction is determined as one of the reforming directions. According to the analysis of the special education state, the educational needs of persons with disabilities are not met, and sometimes they are even negative. On the other hand, the inclusive form of education is completely new to Ukrainian education and requires considerable scientific and practical development and research. That is why the formation of a new scientific and educational school on inclusive education in Ukraine is currently a relevant issue. It should become the center for the development of new technologies for the educational process at all levels of education.

The main purpose of the article is to determine the peculiarities of the formation and prospects for the development of the scientific and pedagogical school for the implementation of inclusive education in Ukraine.

For this purpose, theoretical and empirical methods of research were applied.

The article substantiates the prerequisites that contribute to the formation of the scientific and pedagogical school: integration educational processes; improvement of the legal and regulatory framework of the educational sector; a society's demand for high-quality education, the level of development of the medical sector; progressive technology development; foreign experience of inclusive education.

All the features inherent in the scientific school have been gathered and organized into two groups: formal and informal. The basic subjects of the scientific and pedagogical school for its effective functioning have been

determined: researchers, teachers, students, graduate students, representatives of inclusive-resource centers and members of public organizations. The functions, principles and tasks of the scientific and pedagogical school of inclusive education have been characterized. The retarding factors of the scientific and pedagogical schools formation in Ukraine, in particular inclusive directions, have been clarified. The further way of formation of a scientific and pedagogical school on inclusive education has been offered. On the example of the implementation of inclusive education in Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University the author considers the stage of the birth of a new scientific-pedagogical school.

Key words: *Inclusive education, scientific and pedagogical school, higher education, inclusive-resource center.*